

ZAMANIN ÖTESİNDE BİR BİLGE: TYANALI APOLLONİOS

DR. MEHMET EVREN

Niğde'nin Bor ilçesine bağlı Kemerhisar beldesi, günümüzde sessiz bir Anadolu kasabası izlenimini verse de antik çağda oldukça farklı bir çehreye sahipti. Roma döneminde Tyana adıyla bilinen bu kasaba doğu ile batı arasındaki kültürel yolların kesiştiği noktada yer alan önemli bir kentti. Öyle ki, bu şehir, sadece bir uygarlığa değil, aynı zamanda bilgelik yolunda yürüyenlere de ev sahipliği yapmaktaydı. Nitekim fikir dünyasını hem doğunun hem batının bilgeliğiyle yoğurmuş bir düşünür, Kapadokyalı bir bilge, Tyanalı Apollonios da, burada doğmuş ve bu kentin tarihî kimliğinde silinmez bir iz bırakmıştı.

Milattan sonra 1. yüzyılda yaşamış olan Tyanalı Apollonios, Pers, Hindistan ve Mısır'a bir dizi ziyaretlerde bulunmuş ve buralarda tanıştığı Hint bilgeleriyle sohbet etmiş, Mısır'daki tapınaklarda gizemli öğretilere merak salmıştır. İlâveten Apollonios, Atina ve

Roma'da felsefî tartışmalara da katılmış bir filozoftur.

Apollonios'un hakkında öğrendiklerimizin büyük bölümü, Roma İmparatoru Septimus Severus (MS 193-211)'un eşi İmparatoriçe Julia Domna'nın (ö. 217) isteğiyle yazılmış olan Lucius Flavius Philostratus (MS 175-245)'un sekiz ciltlik eseri *Tyanalı Apollonios'un Hayatı*'na dayanmaktadır. Bu eserde Philostratus, Apollonios'u hem bir bilge hem de bir efsanevi bir şahsiyet olarak betimlemektedir. Ancak bu yazı, Apollonios'un efsanevi kişiliğinden ziyade; düşüncelerini, yaşam biçimini ve felsefesini ele almayı amaçlamaktadır. Zira kalıcılığı sağlayan, efsaneler değil; düşünsel derinliktir.

Pythagoras'ın İzinde Bir Hayat

Apollonios'un düşünsel yönelimini anlamının en doğru yolu, onun Pythagorasçı gelenekle kurduğu sıkı ilişkiyi incelemektir. Apollonios, daha 14-16 yaşlarında iken Pythagoras (MÖ 570-495)'ın öğretisiyle tanışmış ve bu düşünceyi sadece teori de değil, aynı zamanda hayatının her alanına uygulamayı başarmıştır. Ruh göçüne inanan Pythagorasçılara göre yaşam, ruhun arındırılması ve daha yüksek bir varoluş düzeyine ulaşılması için bir araçtır.

Apollonios da bu idrak doğrultusunda “insanın kendisini denetim altında tutmasını salık veren bir ahlaksal yaşam sürmeye” çalışmıştır. Bu yüzden Apollonios, keten giysi kullanmış, çıplak ayakla yürümüş ve sade bir yaşam sürmeyi felsefi bir görev olarak görmüş ve böylece et yemeyi, şarap içmeyi, hatta hayvan derisinden yapılmış giysileri kullanmayı reddetmiştir. Bu çileci yaşam anlayışı, onun sadece bedenini değil, aynı zamanda zihnini ve ruhunu da disiplin altına almasına olanak vermiştir.

Philostratus *Tyanalı Apollonios'un Hayatı* isimli eserinde Apollonios'un beş yıl boyunca hiç konuşmadan yaşadığından söz eder. Bu suskunluk dönemi, Apollonios'un kendi içinde derin bir yolculuğa çıktığı, dış seslerden uzaklaştığı bir arınma sürecidir. Ona göre susmak, yalnızca sessizlik değil; düşüncenin incelenmesi, bilincin keskinleşmesidir. Zira konuşmak bilgi işi iken; susmak ise bilgeliktir.

Düşüncelerini Yaşayan Bir Filozof

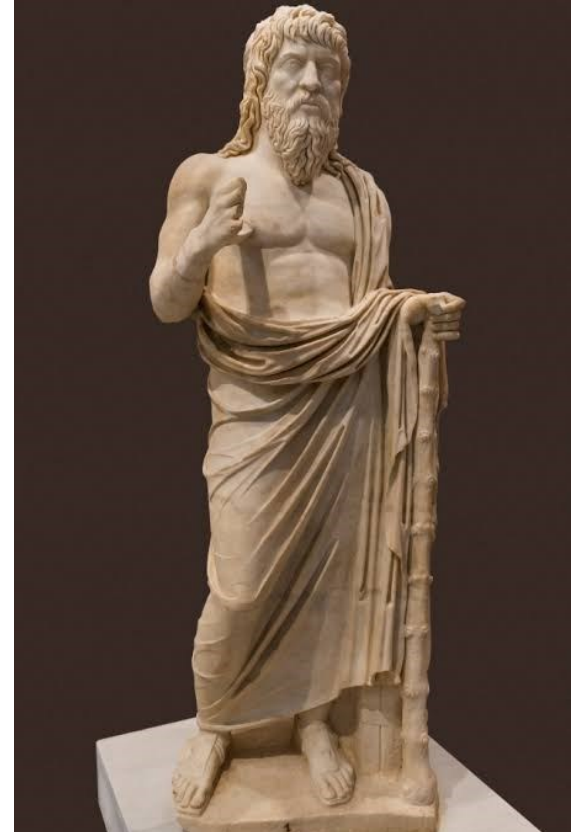
Apollonios'u farklı kılan yönlerden biri de felsefeyi yaşamın kendisine dönüştürmesidir. Teorik bilgiye indirgenmiş bir felsefe anlayışını reddeden Apollonios, yaşamını düşüncelerine uygun biçimde inşa etmiştir. Babasından kalan mirası yoksullara bağışlaması, gösteriştan uzak durması ve toplumsal sorumluluk bilinciyle hareket etmesi, onun etik tutumunun yalnızca söylem düzeyinde kalmadığını gösterir.

Bununla birlikte Apollonios'un felsefesi sadece bireysel bir ahlak felsefesiyle sınırlı değildir. O, aynı zamanda etik ve politikayı birleştiren bir filozoftur. Pythagorasçıların politika ve yönetime ilişkin fikirleri de Apollonios'un politika felsefesine dair düşüncelerini belirlemektedir. Nitekim Apollonios, bilgelikten yoksun bir yönetimin adalet ve erdemi gerçekleştiremeyeceğini vurgular ve Pythagorasçıların savunduğu “bilgelerin kral olması” gerektiği fikrine katılır.

Apollonios, *Mektuplar* adlı eserinde ise şöyle der: “Oğullarınızın babalara, gençlerinizin yaşlılara, erkeklerinizin yöneticilere, yöneticilerinizin yasalara, yasalarınızın filozoflara, filozoflarınızın tanrılara ihtiyacı vardır.” Apollonios'un bu görüşleri, onu halkın içinde yer alan, kent kent dolaşıp insanlara seslenen bir bilgeye dönüştürür.

Doğu ve Batı Düşüncesi Arasında Bir Sentez

Apollonios'un düşünce dünyası, seyahatleri aracılığıyla doğu ve batı gelenekleri arasında kurduğu düşünsel köprüyle şekillenmiştir. Brahman bilgeleriyle

Hindistan’da yaptığı görüşmeler, Mısır’daki kehanet okulları, Etiyopya’daki çileci düşünürlerle kurduğu ilişkiler; doğu mistisizminin Apollonios’un düşünce sistemine sızmasını sağlamıştır. Bu yolculuklar sayesinde Apollonios’un düşüncesi, doğu ile batı arasında bir sentez halini alır. Pythagoras’ın akılcı yapısı, Brahmanların içsel disiplin anlayışıyla birleşir. Evrenin harmonisi, ruh göçü, ruhun ölümsüzlüğü, doğayla uyum içinde yaşama fikri, Apollonios’un zihninde yeni bir sentez oluşturur.

Ona göre, tanrıya ulaşmak için dışsal ayinlere değil, içsel temizlenmeye ihtiyaç vardır. Tapınaklardaki kanlı kurban merasimlere karşı çıkmasının temelinde de bu anlayış yatar. Tanrılar kana değil, doğruluğa ve bilgelikle yaşanmış bir hayata gereksinim duyarlar. Onun anlayışında tanrı, tapınakta değil; insanın içinde yaşar. Bu nedenle insanlar, kendi içlerinde taşıdıkları tanrısal özü keşfetmeli; dışsal gösterişlerle eğlenmek yerine, sadelikle ve içtenlikle yaşamayı öğrenmelidir.

Stoacılıkla Örtüşen Düşünceler

Apollonios’un felsefesi, zaman zaman Stoacı düşünceyle de kesişir. Stoacı düşünürler gibi o da evreni bütünsel bir yapı olarak görür ve doğaya uygun yaşam formunun önemini vurgular. Apollonios, “Hepimiz Tanrı’yla akrabayız,” derken, tüm insanlığın ortak bir kaynaktan geldiğini ifade eder. Bununla birlikte Apollonios, “Tüm yeryüzünü kendi vatanımız, insanların hepsini kardeşlerimiz ve dostlarımız olarak görmemiz soylu bir tavidir.” demektedir. Bu kozmopolit bakış açısı, Stoacı Lucius Annaeus Seneca’nın (ö.65)

“Ben dünyanın bir köşesi için doğmadım; bütün dünya yurdumdur,” düşüncesiyle de örtüşür. Bu bağlamda Apollonios ahlaki ve siyasi bir reformcu yönüyle öne çıkar. İlaveten daha öncede ifade edildiği gibi Apollonios, Pythagorasçıların ‘bilgelerin kral olması’ gerektiği şeklindeki fikirleriyle de yetinmemiş ve Stoacı düşüncedeki tüm yeryüzünü vatan olarak görme anlayışını ve dünya vatandaşlığı görüşünü de savunmuştur.

Efsaneler ve Gerçekler Arasında

Zaman içinde Apollonios’un yaşamı, bir dizi efsaneye dönüşmüştür. Öyle ki onun mucizeler gösterdiği, geleceği bildiği, ölüleri dirilttiğinden söz edilir. Philostratus’un eserinde bu anlatılar fazlasıyla yer bulmaktadır. Kimi dönemlerde Hristiyanlık muhalifi bir figür olarak konumlandırılmış, Hz. İsa’ya bir tür “pagan rakip” olarak sunulmuştur. Oysa Tyanalı Apollonios’un asıl gücü, efsanelerde değil; fikirlerinde ve hayatında aranmalıdır. O, daha önce de ifade edildiği gibi neyi savunuyorsa onu yaşayan bir filozoftur. Bilgeliği yalnızca sözle değil, yaşam pratiğiyle inşa etmiştir. Gösterişsiz hayatı, ahlaki prensipleri ve özgür düşüncesiyle bugün için de örnek teşkil eden bir şahsiyettir.

Günümüzde Apollonios Ne Söyledi?

Tyanalı Apollonios’un günümüze dair söyleyecek çok sözü olurdu. Bilhassa tüketim kültürünün dayattığı hızlı yaşam biçimi, anlam yitimine uğramış ilişkiler ve sığ kalan düşünceler karşısında onun sunduğu yalın, ölçülü ve fikirlere dayalı yaşam idraki; bizlere alternatif bir yol sunar. Nitekim o, sadece bir felsefe öğretisiyle değil, yaşadığı coğrafyayla, yürüdüğü yollarla, dokunduğu insanlarla iz bırakabilmiş bir bilgedir. Bugün Kemerhisar’ın taşlı sokaklarında dolaşırken, onun ayak izlerinin hâlâ orada olduğuna inanmak mümkündür. Son tahlilde, vicdanlara seslenebilen Tyanalı Apollonios’un düşüncesi, bilgelik yolunu seçenlerin yönünü kaybetmeyeceğini bizlere hatırlatmaktadır.

Kaynakça

Altındal, Aytunç. *Yoksul Tanrı Tyanalı Apollonius*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2005.

Albayraktaroğlu, İrem. “Apollonius of Tyana Ancient Time/Greek Philosopher”, *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, C. 9, S. 4, 2022, s. 1648-1663.

Akalın, Kürşat. Yeni Ahitteki Tyanalı Apollonius -Apollonius of Tyana in New Testament. Mehmet Akif Ersoy University Journal of Social Sciences

Institute, (2015), 7(12), 220-244.
<https://doi.org/10.20875/sb.78321>
Apollonios, Tyanalı. *Mektuplar*. Çev.
C. Cengiz Çevik. İstanbul: Türkiye İş
Bankası Kültür Yayınları, 2021.
Evren, Mehmet. “Tyanalı
Apollonius’un Pythagorasçı Kökenleri
Üzerine Bir Değerlendirme”. *FLSF*
Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi, sy.
33 (Mayıs 2022): 23-40.
<https://doi.org/10.53844/flsf.1075809>.

Evren, Mehmet. “Tyanalı Apollonius
ve Yunan/Roma Medeniyeti’ne Katkıları”,
İçinde *Tyana Kazı ve Araştırmalar – I*. 155-182.
ed. Osman Doğanay, İstanbul: Arkeoloji ve
Sanat Yayınları, 2019.

Philostratus, Lucius Flavius. *The Life of
Apollonius of Tyana: the Epistles of Apollonius
and the Treatise of Eusebius*, Volume I, xi, 457,
459.

Tyanalı Apollonios